

پژوهشهای حقوقی

شماره ۷

هزار و سیصد و هشتاد و چهار - نیمسال اول

مقالات

- قرار جلب اروپایی و تأثیر آن بر حقوق استرداد مجرمین در اتحادیه اروپا
- بزه دیده شناسی حمایتی در پرتو «اعلامیه اصول بنیادی عدالت برای بزه‌دیدگان و قربانیان سوءاستفاده از قدرت»

- تأثیر قواعد آمره حقوق بین‌الملل بر تفسیر و اجرای قطعنامه‌های شورای امنیت
- مفهوم، انواع و قواعد حاکم بر قراردادهای عمومی
- مداخلی بر نظام حقوقی حاکم بر سرمایه‌گذاری خارجی در ایران
- حاکمیت قانون اساسی و وظیفه قضات در حقوق جمهوری اسلامی ایران

موضوع ویژه: جنبه‌های مختلف حقوق بانکی

- ابعاد حقوقی بانکداری اینترنتی
- نقد و بررسی نظریه وکالت بانک‌ها از مشتریان در خصوص سپرده‌های سرمایه‌گذاری
- لازم‌الاجرا بودن قراردادهای اعطای تسهیلات بانکی در هاله‌ای از ابهام
- حل و فصل دعاوی ضمانت‌نامه‌های بانکی بین‌المللی
- عقد اجاره به شرط تملیک و موانع گسترش آن در نظام بانکی ایران

نقد و معرفی

- کمیسیون حقوق بین‌الملل سازمان ملل متحد و حقوقدانان ایرانی

لازم الاجرا بودن قراردادهای اعطای تسهیلات بانکی در هاله‌ای از ابهام

سعید صغیان*

چکیده: به موجب ماده ۱۵ قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره)، قابلیت اجرایی قراردادهای ناظر بر اعطای تسهیلات بانکی شناسایی گردیده است. حکم این ماده که بدو شامل پاره‌ای از قراردادهای بانکی بود، بر اساس قانون اصلاحی مصوب ۱۳۶۵/۱۲/۲۸، به سایر عقود اسلامی نیز تسری پیدا کرد. با این وصف، مطابق این متن قانونی قراردادهای اعطای تسهیلات بانکی موقعی وصف لازم‌الاجرای پیدا می‌کنند که دو شرط اصلی، یعنی توافق طرفین و نداشتن اختلاف در مورد آنها موجود باشد. اما همین دو شرط، خصیصه لازم‌الاجرای قراردادهای بانکی را در پاره‌ای از ابهام فرو برده است. از آنجا که اقتضات اقتصاد بانکداری مستلزم لازم‌الاجرا بودن قراردادهای بانکی در پرتو مقرراتی روشن است، اصلاح ماده ۱۵ قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) ضروری به نظر می‌رسد.

واژگان کلیدی: قانون عملیات بانکی بدون ربا، قراردادهای بانکی، قابلیت اجرایی، اجرائیه ثبتی.

مقدمه

۱. پاره‌ای از اسناد با آنکه عادی‌اند، اما قانون‌گذار بنا به رعایت مصالحی، یکی از آثار سند رسمی یعنی قدرت اجرایی (enforcement power) را به آنها اعطا کرده است.^۱

* کارشناس ارشد حقوق خصوصی

^۱ در این زمینه نک: دکتر سید حسن امامی، حقوق مدنی، ج ۶، تهران، کتابفروشی اسلامی، ۱۳۷۱، ص ۸۳-۸۲؛ دکتر ناصر کاتوزیان، اثبات و دلیل اثبات، ج ۱، تهران، نشر میزان، ۱۳۸۰، ص ۳۱۶-۳۱۱؛ دکتر محمد جعفر جعفری لنگرودی، دانشنامه حقوقی، ج ۱، تهران، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۷۲، ص ۱۷۸ به بعد؛ غلامرضا شهری، حقوق ثبت اسناد و املاک، تهران، انتشارات جهاد دانشگاهی، ۱۳۸۱، صص ۱۶۳-۱۶۲.

لازم الاجرا بودن یک سند به معنی اختیار ذی نفع برای الزام متعهد به انجام مدلول سند از طریق مقامات ثبتی است.^۲ در واقع، دارنده سند لازم الاجرا بر خلاف صاحبان سایر اسناد، الزامی برای مراجعه به دادگستری جهت مطالبه حق خود ندارد و این البته امتیاز فوق العاده‌ای است.^۳ در این میان، قراردادهای مربوط به اعطای تسهیلات بانکی از جمله اسنادی‌اند که با آنکه رسمی نیستند، ولیکن قابلیت اجرایی دارند.

مع‌هذا، این مزیت، یعنی قابلیت اجرایی قراردادهای بانکی، توأم با مسائل و مجادلاتی بوده است و با آنکه در حال حاضر نیز بیشتر پرونده‌های اجرائی دوایر اجرای ثبت اسناد و املاک، مربوط به قراردادهای اعطای تسهیلات بانکی است، اما متن قانونی ناظر بر لازم الاجرا بودن قراردادهای بانکی، یعنی ماده ۱۵ قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) اصلاحی ۱۳۶۵/۱۲/۲۸ از این حیث دارای صورت مبهم و مناقشه‌انگیزی است. به عبارت دیگر، ماده ۱۵ به نحوی تنظیم و انشا گردیده است که می‌تواند به صرف مخالفت بدهکاران، قدرت اجرایی قراردادهای بانکی را سلب و بی‌اثر نماید. ما در این مقاله در گفتار اول به سابقه قانون‌گذاری ناظر بر قدرت اجرایی قراردادهای بانکی می‌پردازیم و در پی آن در گفتار دوم تجزیه و تحلیل مختصری را پیرامون متن نهایی

^۲ در واقع، اسناد لازم الاجرا فقط از حیث مدلول قابلیت اجرایی دارند و الزام متعهد به انجام تعهداتی که خارج از مدلول سند لازم الاجراست، از صلاحیت مقامات ثبتی خارج و در حیطه صلاحیت دادگستری است. علاوه بر این، مطابق تبصره ۲ ماده ۴ آئین‌نامه اجرای مفاد اسناد رسمی لازم الاجرا مصوب سال ۱۳۵۵ و ماده ۵۰ آئین‌نامه دفاتر اسناد رسمی مصوب سال ۱۳۱۶ ورقه اجراییه را فقط نسبت به موضوعاتی می‌توان صادر کرد که در سند منجزاً قید شده باشد. هیأت عمومی دیوان عالی کشور به موجب رأی وحدت رویه قضایی شماره ۱۲۴۰ مورخ ۱۳۴۴/۷/۱۷ (آرشیو حقوقی کیهان، مجموعه رویه قضایی، ص ۸۲-۸۳) به لزوم منجز بودن موضوع اجرائیه ثبتی تأکید کرده است. برای مطالعه بیشتر در این زمینه نک: سعید صفیان، «تأملی بر شرط منجز بودن موضوع اجرائیه ثبتی»، *مجله کانون سردفتران و دفتریاران*، دی و بهمن ۱۳۸۲، ش ۴۷، ص ۶۳-۸۲.

^۳ لازم الاجرا بودن یک سند منافی حق مراجعه دارنده آن به دادگستری نیست. هیأت عمومی دیوان عالی کشور، در رأی وحدت رویه قضایی شماره ۱۲ مورخ ۱۳۶۰/۳/۱۶ (آرای وحدت رویه قضایی؛ انتشارات اداره کل آموزش دادگستری، ص ۳۱-۳۲) دعوای دارنده سند لازم الاجرا را در مراجع قضایی قابل استماع دانسته است. رأی وحدت رویه هیأت عمومی دیوان عالی کشور چنین است: «نظر به اینکه مرجع تظلمات عمومی دادگستری است، فلذا به جز آنچه که در قانون مستثنا شده انواع مختلفه دعوای از جمله دعوای مربوط به اسناد رسمی و قبوض اقساطی لازم الاجرا، در دادگاه‌های دادگستری قابل استماع و رسیدگی است و حکم ماده ۹۲ قانون ثبت اسناد و املاک مبنی بر اینکه مدلول کلیه اسناد رسمی راجع به دیون و سایر اموال منقول بدون احتیاج حکمی از محاکم دادگستری لازم الاجراست، منافات و مغایرتی با حق و اختیار اقامه دعوا در دادگاه‌های دادگستری ندارد و لازم الاجرا بودن اسناد مزبور مزیتی است که در قانون برای چنین اسنادی در نظر گرفته شده است تا صاحبان حق بتوانند از هر طریق که مقتضی و مصلحت می‌دانند برای احقاق حق خود اقدام نمایند...». برای ملاحظه نظریات مخالف نک: دکتر سیدحسن امامی، پیشین، ص ۸۳؛ دکتر ناصر کاتوزیان، پیشین، صص ۳۱۶-۳۱۵.

مربوط به لازم‌الاجرا بودن قراردادهای بانکی، یعنی ماده ۱۵ قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) اصلاحی ۱۳۶۵/۱۲/۲۸ ارائه خواهیم کرد. در پایان مقاله نیز، ضمن نتیجه‌گیری طرحی را درباره اصلاح ماده ۱۵ قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) پیشنهاد می‌کنیم.

گفتار اول: سابقه قانون‌گذاری ناظر بر لازم‌الاجرا بودن قراردادهای اعطای تسهیلات بانکی

۲. به طور کلی سابقه قانون‌گذاری در زمینه لازم‌الاجرا شدن قراردادهای بانکی به جز در مورد وام‌های اعطایی بانک کشاورزی که آنهم محدود به نصاب مشخصی بوده است^۴،

^۴ برای اولین بار، در تبصره ۵ قانون افزایش اعتبارات کشاورزی مصوب سال ۱۳۳۸ اسناد ذمه‌ای گیرندگان وام تا میزان ۲۰۰۰۰ ریال لازم‌الاجرا شناخته شد. سپس نصاب این حکم به موجب ماده ۴۲ اساسنامه بانک اعتبارات کشاورزی و عمران روستایی ایران (تصویب نامه قانونی جلسات ۱۳۴۱/۱/۱۳ و ۱۳۴۲/۱/۱۱) تا میزان ۵۰۰۰۰ ریال افزایش پیدا کرد و متعاقباً در ماده ۳۶ قانون اساسنامه بانک کشاورزی ایران مصوب سال ۱۳۴۵ تکرار شد. این حکم مجدداً و به موجب ماده ۱۱ قانون تشکیل بانک تعاون کشاورزی ایران مصوب سال ۱۳۴۸ ابقا شد که بعداً نیز مطابق تبصره ۶ قانون بودجه اصلاحی سال ۱۳۵۳ و قانون بودجه سال ۱۳۵۳ مبلغ آن به یکصد هزار ریال افزایش پیدا کرد. اما این ماده نیز بر اساس ماده واحده قانون اصلاح ماده ۱۱ قانون تشکیل بانک تعاون کشاورزی ایران مصوب ۱۳۵۷/۹/۲۹ اصلاح گردید که تغییر عمده آن افزایش نصاب قراردادهای مربوطه از یکصد هزار ریال به مبلغ پانصد میلیون ریال بود. تغییرات بعدی مربوط به ماده واحده مصوب ۱۳۶۰/۷/۲۷ است که با عنوانی طولانی و جمله بندی ناقص تصویب و وام‌های پرداختی از سوی شعب بانک کشاورزی و تعاونی‌ها و اتحادیه‌های روستایی و کشاورزی را مشروط به اینکه وام گیرنده به شرایط مندرج در اسناد تنظیمی متعهد شده و اصل مبلغ وام نیز از یک میلیون ریال تجاوز ننماید، از حیث اجرا تابع قوانین و مقررات مربوط به اجرای مفاد اسناد رسمی محسوب کرده بود.

پس از تصویب قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) تسهیلات پرداختی از سوی بانک کشاورزی، همچون سایر بانک‌ها مشمول حکم مندرج در ماده (۱۵) این قانون قرار گرفت و چند سال بعد نیز به موجب قانون مستقلی تحت عنوان ماده واحده قانون اعتبار اسناد عادی وام‌های پرداختی شرکت‌های تعاونی روستایی عشایری و صیادی به اعضای مصوب ۱۳۶۵/۱/۱۷ قراردادهای مربوط به وام‌ها و قرض‌الحسنه‌های پرداختی اتحادیه و شرکت‌های مذکور تا سقف یک میلیون ریال لازم‌الاجرا شناخته شد. در تبصره این ماده واحده آمده بود: «در صورت انکار اصل وام و یا ادعای باز پرداخت آن از طرف وام گیرنده اجرای آن موکول به رأی دادگاه صالح است». اما این قانون به موجب ماده واحده مصوب ۱۳۷۱/۱۰/۱۶ اصلاح و تبصره آن نیز حذف شد. حکم این ماده واحده که در حال حاضر نیز لازم‌الاجرا است به این شرح است: «اسناد و قراردادهای مربوط به وام‌ها و اعتبارات اعم از قرض‌الحسنه و سایر عقود اسلامی پرداختی اتحادیه‌ها و شرکت‌های تعاونی روستایی، کشاورزی، عشایری، صیادی، صنایع روستایی و فروش به اعضا، مشروط بر اینکه اصل مبلغ وام از دو میلیون ریال تجاوز ننماید، در حکم اسناد رسمی تلقی و از حیث اجرا تابع مفاد آئین‌نامه اجرایی اسناد رسمی است».

لازم به ذکر است ماده ۲۵۶ آئین‌نامه اجرای مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا مصوب سال ۱۳۵۵، در زمان

به تاریخ استقرار نظام بانکداری اسلامی که با تصویب قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) یعنی ۱۳۶۲/۶/۸ آغاز و از اول سال ۱۳۶۳ لازم‌الاجرا شد، بر می‌گردد. از آنجا که در نظام بانکداری سنتی (traditional banking system) اغلب اعتبارات به صورت وام اعطا و در قبال آن وثائقی عمدتاً غیرمنقول از مشتریان گرفته می‌شد^۵، با توجه به لزوم ثبت قراردادهای رهنی (مواد ۴۷-۴۸ قانون ثبت) نیازی به اینکه قراردادهای بانکی نیز لازم‌الاجرا شوند، احساس نمی‌شد. با این توضیح که قراردادهای رهنی اساساً به موجب مواد ۹۲-۹۳ قانون ثبت اسناد و املاک، قابلیت اجرایی داشته و می‌توانست از طریق اجرای ثبت، به اجرا گذاشته شود. بر این اساس بانک‌های وام دهنده، در صورت عدم بازپرداخت وام‌های دریافتی از جانب بدهکاران، با توسل به اصل لازم‌الاجرا بودن اسناد رسمی، در مقام درخواست صدور اجرائیه و نهایتاً استیفای مطالبات خود بر می‌آمدند.

۳. اما با تصویب و اجرای قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره)، تحولی در نظام اعطای اعتبارات بانکی ایجاد شد و رابطه معاملاتی بانک‌ها با مشتریان عمدتاً به سمت مشارکت بانک‌ها با مشتریان تغییر کرد. در این سیستم که هدف عمده آن حذف بهره از نظام بانکی و مشارکت شرکا در سود و زیان حاصله بوده است^۶، علی‌القاعده نبایستی

← اعتبار ماده ۱۱ قانون تشکیل بانک تعاون کشاورزی ایران اصلاحی سال ۱۳۵۳، نحوه درخواست صدور اجرائیه بر مبنای این ماده را بیان کرده بود که به شرحی که در بالا عنوان شد در حال حاضر موضوعیتی ندارد. اما قوه قضاییه در اصلاحاتی که در ۱۳۶۹/۲/۲۸ در آئین‌نامه اجرای مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا به عمل آورده (یعنی تاریخی که در آن ماده واحده ۱۳۶۵/۱/۱۷ لازم‌الاجرا بوده است) در ماده ۲۶۰ هنوز آن را در زمره مستندات قانونی برای درخواست صدور اجرائیه ذکر کرده که اشتباه است. آقای غلامرضا شهری نیز در کتاب حقوق ثبت اسناد و املاک (پاورقی صفحات ۱۹۸ و ۱۹۱، ۱۳۸۱) این اشتباه را تکرار کرده است.

۵ برای مثال در ماده ششم قانون اجازه تأسیس بانک فلاحی (سلف بانک کشاورزی) مصوب سال ۱۳۰۹ می‌خوانیم: «قرض‌هایی که برای مقاصد فوق‌الذکر داده می‌شود در مقابل وثیقه دادن املاکی خواهد بود که به ثبت رسیده باشد و بر طبق قراردادهایی که بین بانک و استقراض کنندگان منعقد و در ثبت اسناد ثبت می‌شود». همچنین در قانون اساسنامه بانک ملی ایران مقرر شده بود تا زمانی که بانک رهنی تشکیل نشده است، این بانک در قبال اموال غیرمنقول اعتبار خواهد داد. به موجب قانون مصوب ۱۳۱۷/۱۱/۲۷ موضوع اصلی بانک رهنی، دادن وام در برابر اموال غیرمنقول برای مدت بازپرداخت حداکثر ده‌ساله بوده است.

۶ در اینکه نظام بانکی در عمل توفیقی در حذف بهره از تسهیلات اعطایی به دست آورده است یا نه، بین صاحب‌نظران اقتصادی اختلاف هست. پاره‌ای از اقتصاددانان عملکرد نظام بانکی را قابل دفاع می‌دانند (دکتر علی‌اصغر هدایتی، «بررسی قانون عملیات بانکی بدون ربا»، *مجله بانک و اقتصاد*، ۱۳۷۸، ش ۶، صص ۲۹-۲۴) اما برخی دیگر، عملکرد سیستم بانکی را در این زمینه ناکارآمد توصیف کرده‌اند: «دکتر فربرز رئیس دانا، *مجله بانک و اقتصاد*، ۱۳۸۱، ش ۲۷، صص ۲۸-۲۶ و دکتر حسین عبده تبریزی، مقاله «مشکلات بانکداری ایران»، *مجموع مقالات مالی و سرمایه‌گذاری*، تهران، انتشارات آگه با همکاری

شریک قدرتمند (بانک) تضمین اضافه‌تری همچون وثائق ملکی از شریک ضعیف‌تر (مشتری) مطالبه کرده و حتی‌المقدور تعهدات طرفین باید به همان قرارداد اعطای تسهیلات بانکی متکی می‌گردید. علاوه بر این، بالا بودن نرخ حق‌الثبت اسناد رسمی، باعث بالا رفتن هزینه‌های جانبی و در نتیجه گران شدن پول دریافتی از بانک‌ها می‌شد.^۷ بنابراین ملاحظات و شبهه و نظائر آن، قانون‌گذار اسلامی در مرحله اول پاره‌ای از قراردادهای بانکی را در حکم اسناد لازم‌الاجرا محسوب کرده تا در مقابل عدول از سختگیری‌های نظام بانکداری سنتی، اطمینانی برای بانک‌ها در زمینه برگشت مطالبات خود که در واقع متعلق به سپرده‌گذاران است، ایجاد و مشتریان را نیز از پرداخت حق‌الثبت اسناد رسمی معاف کند. بر این اساس، ماده ۱۵ قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) به قابلیت اجرایی قراردادهای اعطای تسهیلات بانکی اختصاص داده شد. این ماده چنین مقرر داشت:

«کلیه قراردادهایی که در اجرای مواد ۹-۱۱-۱۲-۱۳ و ۱۴ این قانون مبادله می‌گردد، به موجب قراردادی که بین طرفین منعقد می‌گردد، در حکم اسناد لازم‌الاجرا و تابع مفاد آئین‌نامه اجرایی اسناد رسمی است».^۸

۴. این ماده، از جهت اعطای وصف لازم‌الاجرای به قراردادهای بانکی - به شرط توافق طرفین - دارای صراحت کامل بود و بانک‌ها با الحاق بندی به قراردادهای اعطای

← انجمن حسابداران خبره، ۱۳۷۷، صص ۴۸۵، ۵۰۲) از جانب حقوقدانان نیز اشکالات عدیده‌ای نسبت به قانون عملیات بانکی بدون ربا وارد شده است. برای مثال نک: دکتر محمود کاشانی، «بررسی حقوقی چارچوب قانون عملیات بانکی بدون ربا مصوب ۱۳۶۲»، مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات هشتمین سمینار بانکداری اسلامی، چاپ مؤسسه بانکداری ایران، ۱۳۷۶، ص ۱۰۰.

^۷ در حال حاضر، به موجب تبصره بند الف ماده یک قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین اصلاحی ۱۳۸۰/۲/۲۰ تعرفه ثبت اسناد رسمی برای قراردادهای مربوط به اعطای تسهیلات بانکی به تعاونی‌های ایثارگران سه در هزار و برای بخش‌های تولیدی - تجاری (صنعتی - کشاورزی - معدنی - مسکن و ساختمان) و مؤسسات آموزشی غیر انتفاعی و فعالیت‌های فرهنگی (امور فیلم سازی و احداث تالارهای نمایشی) پنج در هزار است. بنابراین و برای مثال در صورتی که مبلغ مندرج در قرارداد تنظیمی که جز در مورد عقد مشارکت مدنی معمولاً شامل اصل و سود تسهیلات اعطایی است، ۱۰۰۰ میلیون ریال باشد حق‌الثبت متعلقه به مأخذ پنج در هزار پنج میلیون ریال خواهد بود: $۱۰۰۰۰۰۰۰ \times ۵ : ۱۰۰۰ = ۵۰۰۰۰۰۰$

^۸ نام کامل این آئین‌نامه «آئین‌نامه اجرای مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا و طرز رسیدگی به شکایت از عملیات اجرایی» است که با اختیار حاصله از ماده هشت قانون اصلاح بعضی از مواد قانون ثبت مصوب ۲۸ شهریور ماه ۱۳۲۲ و تبصره‌های ۱ و ۳ و ۷ ماده ۳۴ اصلاحی و تبصره‌های ۱ و ۳ ماده ۳۴ مکرر اصلاحی و ماده ۱۵۷ الحاقی به قانون ثبت مصوب سال ۱۳۵۱ در تاریخ ۱۳۵۵/۴/۶ به تصویب وزارت دادگستری رسیده و تا به حال نیز اصلاحاتی در آن صورت گرفته است.

تسهیلات بانکی دایر بر اینکه قراردادهای مذکور در حکم اسناد لازم‌الاجراست، از مزایای اسناد لازم‌الاجرا استفاده می‌کردند.^۹ مع‌هذا، ماده ۱۵ قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره)، به دلیل تصریح به مواد خاصی، فقط شامل پاره‌ای از عقود اسلامی، یعنی عقود مضاربه (ماده ۹) فروش اقساطی اموال منقول (ماده ۱۱) اجاره به شرط تملیک ماشین‌آلات و اموال غیرمنقول بخش‌های تجاری و صنعتی به استثنای مسکن (ماده ۱۲) فروش اقساطی مواد اولیه و لوازم یدکی (ماده ۱۳ بند الف) سلف (ماده ۱۳ بند ب) و قرض‌الحسنه (ماده ۱۴) می‌شد و سایر عقود یعنی جعاله (ماده ۱۶) مزارعه و مساقات (ماده ۱۷) و همچنین مشارکت مدنی با موضوع احداث مسکن را در بر نمی‌گرفت. بنابراین، خروج موضوعی تعدادی از عقود اسلامی از وصف لازم‌الاجرای قراردادهای بانکی که الزاماً بخش قابل توجهی از تسهیلات بانکی در غالب این عقود پرداخت می‌شد^{۱۰} و پاره‌ای ملاحظات دیگر که به بحث ما مربوط نیست، باعث شد تا دولت بنا به درخواست سیستم بانکی کشور، لایحه اصلاح ماده ۱۵ قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) را به مجلس شورای اسلامی تقدیم کند.^{۱۱} این لایحه اصلاحی هر چند بدواً و تقریباً به همان صورتی که مد نظر دولت بود بررسی و به رأی گذاشته شد، اما شورای نگهبان، با آنکه سابقاً ماده (۱۵) قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) را دایر بر لازم‌الاجرا بودن بخش عمده‌ای از قراردادهای بانکی، آن هم فقط با قید توافق طرفین تأیید کرده بود، این بار چنین اطلاقی را مورد ایراد شرعی قرار داد. نظریه شورای نگهبان

^۹ هیأت وزیران در ماده ۱۱ آئین‌نامه فصل سوم قانون عملیات بانکی بدون ربا مصوب ۱۳۶۲/۱۰/۱۲ و شورای پول و اعتبار در دستورالعمل اجرایی معاملات مذکور مصوب ۱۳۶۳/۱۱/۱۹ (در دستورالعمل شورای پول و اعتبار شماره ماده بسته به نوع عقد فرق می‌کند) بانک‌ها را مکلف نموده‌اند که در قراردادهای اعطای تسهیلات بانکی قید نمایند این قراردادها بر اساس توافق طرفین در حکم اسناد لازم‌الاجرا و تابع آئین‌نامه اجرای اسناد رسمی است. برای مثال ماده ۳۲ یکی از نمونه قراردادهای فروش اقساطی ماشین‌آلات (موضوع ماده ۱۱ قانون عملیات بانکی بدون ربا) به این موضوع اختصاص یافته است. در این ماده آمده است: «ماده ۳۲ - این قرارداد با توجه به ماده ۱۵ لایحه قانونی عملیات بانکی بدون ربا در حکم اسناد رسمی بوده و درباره طرفین نافذ و لازم‌الاجرا می‌باشد». محمودرضا خاوری، حقوق بانکی (بخش ضمانت)، تهران، انتشارات مؤسسه بانکداری ایران، ۱۳۷۱، ص ۳۳۶.

^{۱۰} برای مثال، در مورد نقش عقد جعاله در بانکداری اسلامی نک: رسول مظاهری کوهانستانی، «جعاله در نظام بانکداری اسلامی»، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد حقوق خصوصی دانشگاه تربیت مدرس؛ مصطفی ریسی، جعاله در اقتصاد اسلامی و حقوق ایران، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۳. برای ملاحظه عملکرد آماری بانک‌ها در پرداخت تسهیلات به تفکیک هر یک از عقود اسلامی در بخش دولتی و غیردولتی در مقطع سال‌های ۱۳۶۳ تا ۱۳۷۸ نک: محمود بهمنی، «عملکرد بانک‌ها در زمینه عقود اسلامی»، مجله بانک و اقتصاد، ۱۳۷۸، ش ۴، صص ۳۱-۲۹.

^{۱۱} محمودرضا خاوری، پیشین، ص ۱۴۲.

که با حضور اعضای این شورا در جلسه علنی ۱۳۶۵/۱۲/۲۸ مجلس شورای اسلامی عنوان شد به این شرح است:

«اگر کلیه قراردادها به صورت مطلق لازم‌الاجرا باشند، ممکن است حقوق بدهکار ضایع شود و او نتواند از خود دفاع کند. زیرا احتمال دارد بدهکار بدهی را پرداخته باشد، اما به بانک نرسیده باشد و یا اختلاف حساب موجود باشد یا مشکلات موجهی برای بدهکار به وجود آمده باشد که نتواند بدهی خود را پرداخت کند و اگر قرارداد به صورت مطلق و بدون قید و شرط لازم‌الاجرا باشد، به صورت یک طرفه قدرت در دست بانک قرار خواهد گرفت».^{۱۲}

۵. از این رو، مجلس شورای اسلامی برای رفع این ایراد، ماده ۱۵ قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) را به نحوی که نظر شورای نگهبان را تأمین کند، اصلاح کرد که در حال حاضر نیز لازم‌الاجراست. ماده ۱۵ قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) اصلاحی ۱۳۶۵/۱۲/۲۸ به این صورت است: «کلیه قراردادهایی که در اجرای این قانون مبادله می‌گردد به موجب قراردادی که بین طرفین منعقد می‌شود، در حکم اسناد رسمی بوده و در صورتی که در مفاد آن طرفین اختلافی نداشته باشند، لازم‌الاجرا بوده و تابع مفاد آئین‌نامه اجرایی اسناد رسمی است. آن دسته از معاملات مربوط به اموال غیرمنقول که طبق قوانین و مقررات موضوعه باید در دفاتر اسناد رسمی انجام شوند، کماکان طبق تشریفات مربوط انجام خواهد شد».^{۱۳}

۶. بدین ترتیب، دولت و در واقع سیستم بانکی کشور در لایحه اصلاحی ماده ۱۵ قانون عملیات بانکی بدون ربا به یکی از اهداف خود، یعنی اعطای وصف لازم‌الاجرابی به سایر عقود بانکی شامل جعاله، مزارعه و مساقات دسترسی پیدا کرد، ولی در مقابل، علاوه بر اینکه بر لزوم تنظیم قراردادهای مرتبط با عملیات بانکی نظیر قراردادهای رهنی در دفاتر اسناد رسمی تأکید شد، لازم‌الاجرا بودن کلیه قراردادهای بانکی هم به اینکه طرفین در مفاد آن اختلافی نداشته باشند، منوط گردید. به نظر می‌رسد چنانچه تهیه کنندگان لایحه اصلاحی، محتوای متن نهایی ماده ۱۵ قانون عملیات بانکی بدون ربا را پیش‌بینی می‌نمودند، به همان وضعیت قبلی اکتفا می‌کردند.^{۱۴}

^{۱۲} مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی، ۶۵/۱۲/۲۸، چاپ روزنامه رسمی جمهوری اسلامی ایران.

^{۱۳} روزنامه رسمی کشور، ۱۳۶۶/۲/۸، ش ۱۲۲۷۹.

^{۱۴} محمودرضا خاوری، پیشین. در نظریه یکصد و بیست و پنجمین جلسه مورخ ۱۳۶۳/۳/۱۸ کمیسیون حقوقی بانکها می‌خوانیم: «قانون اصلاح ماده ۱۵ قانون عملیات بانکی بدون ربا و تبصره‌های الحاقی

گفتار دوم: تجزیه و تحلیل ماده ۱۵ قانون عملیات بانکی بدون ربا اصلاحی سال ۱۳۶۵

۷. در لایحه اصلاحی ماده ۱۵ قانون عملیات بانکی ربا (بهره) برای آنکه قراردادهای بانکی لازم‌الاجرا محسوب شوند، یعنی بدون احتیاج به حکمی از مراجع قضایی قابل اجرا باشند، احراز دو شرط ذیل لازم شناخته شده است.^{۱۵}

الف - توافق طرفین بر لازم‌الاجرا بودن قراردادهای بانکی

۸. توافق طرفین یکی از شرایط اصلی برای لازم‌الاجرا بودن قراردادهای بانکی است. به موجب این شرط که البته در متن اولیه ماده ۱۵ قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) نیز وجود داشت، طرفین یعنی بانک اعطاکننده تسهیلات و مشتری، باید با انعقاد قراردادی، به اینکه قرارداد اعطای تسهیلات بانکی لازم‌الاجراست توافق و تصریح نمایند. در حال حاضر، رویه عملی بانک‌ها به این صورت است که در همان قرارداد مربوط به اعطای تسهیلات بانکی بندی نیز مبنی بر توافق طرفین به لازم‌الاجرا بودن قرارداد اعطای تسهیلات بانکی اضافه کرده و به امضای مشتریان می‌رسانند. این رویه همچنین ناشی از دستوری است که بر اساس ماده ۱۱ آئین‌نامه فصل سوم قانون عملیات بانکی بدون ربا مصوب ۱۳۶۲/۱۰/۱۲ هیأت وزیران و دستورالعمل اجرایی معاملات مذکور مصوب ۱۳۶۳/۱۱/۱۹ شورای پول و اعتبار به بانک‌ها تکلیف شده است. مع‌هذا، این رویه هر چند از جهت مکانیسم حقوقی علی‌الاصول معتبر است، اما از آنجا که توافق حاصله در ورقه مربوط به همان قرارداد اعطای تسهیلات بانکی انشا می‌شود ممکن است جنبه استقلالی آن تحت‌الشعاع قرارداد اعطای تسهیلات بانکی قرار گیرد. به هر حال، برای اینکه قراردادهای بانکی لازم‌الاجرا به شمار آیند، توافق طرفین در این زمینه الزامی است و در صورت عدم توافق و یا بطلان آن، قراردادهای بانکی جنبه

← آن مورد بحث و بررسی قرار گرفت و هر یک از اعضای کمیسیون نظرات خود را در این خصوص به تفصیل بیان نمودند. نظر به اینکه قید جمله «در صورتی که در مفاد آن طرفین اختلافی نداشته باشند» در ماده اصلاحیه مشکلات عملی و اجرایی فراوانی را به اذهان متبادر می‌سازد، لذا بحث‌های طولانی و مفصلی در این باره که ترتیبی اتخاذ گردد تا هم مشکلات مزبور تا حدی کاهش یابد و هم بانک‌ها بتوانند اقدامات و فعالیت‌های مربوط را انجام دهند، به عمل آمد...». ژیلای فیروز، **مجموعه بیست و یک سال نظرات کمیسیون حقوقی بانک‌ها (۱۳۸۱-۱۳۶۰)**، تهران، اداره حقوقی بانک سپه، ۱۳۸۳، ص ۱۹۹.

^{۱۵} این دو شرط از جمله شروطی‌اند که از سوی قانون‌گذار برای بیان موضوع حکم وضع شده‌اند، به گونه‌ای که فرض حکم (لازم‌الاجرا بودن قراردادهای بانکی) بدون این دو شرط ممکن نیست. برای ملاحظه بیان انواع شرط در اصول فقه نک: شیخ محمدرضا مظفر، **اصول فقه**، قم، مرکز نشر علوم اسلامی، ج ۱، ۱۳۷۲، صص ۱۱۴-۱۱۵.

لازم‌الاجرایی پیدا نمی‌کنند.

۹. با وجود این، انتساب وصف لازم‌الاجرایی به توافق طرفین، با مبانی قانون‌گذاری فاصله دارد. زیرا؛ لازم‌الاجرا بودن یک سند خصیصه‌ای است که مستقیماً از اراده قانون‌گذار ناشی می‌شود و احاله این موضوع به توافق طرفین - هر چند که این احاله از سوی خود قانون‌گذار صورت گرفته باشد، تفاسیر قابل مناقشه‌ای را سبب می‌شود. می‌توان پرسید اگر توافق طرفین می‌تواند قراردادهای بانکی را لازم‌الاجرا کند، چرا امضاکنندگان سایر اسناد عادی چنین قدرتی را نداشته باشند؟

ب - عدم اختلاف طرفین در مفاد قراردادهای بانکی

۱۰. شرط اصلی دیگری که باید برای لازم‌الاجرا بودن قراردادهای بانکی وجود داشته باشد، عدم اختلاف طرفین راجع به مفاد قرارداد است. این شرط که در اصلحیه ماده ۱۵ قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) مصوب ۱۳۶۵/۱۲/۲۸ و برای تأمین نظر شورای نگهبان به آن اضافه شده، به طور کلی مبهم است و صورت منطقی ندارد. به نظر ما، با ملاحظه متن تصویبی و اشکالات مطروحه از جانب شورای نگهبان، این عبارت از ماده اصلاحی ذاتاً متناقض و با خصوصیت لازم‌الاجرایی یک سند در تعارض است:

اولاً - چنانچه اختلافی در مفاد قراردادهای بانکی و به طور کلی هر قراردادی وجود نداشته باشد، قاعدتاً نوبت به صدور اجرائیه ثبتی و یا اقدام قضایی نمی‌رسد. اما هرگاه طرف قرارداد طوعاً به انجام تعهداتی که به موجب قرارداد به عهده گرفته است، قیام نکند مفاد قرارداد بین طرفین اختلافی خواهد بود. اینکه طرفین، مفاد قراردادی را که بین خود منعقد کرده‌اند، قبول داشته باشند و در عین حال، طرف متعهد از انجام تعهدات مأخوذه سرپیچی کند، فی حد ذاته به اختلاف آنان در مفاد قرارداد تنظیمی بر می‌گردد و نمی‌تواند منشأ خارجی داشته باشد. در فرضی هم که بدهکار با قبول کامل قرارداد تنظیمی، علت امتناع از انجام تعهدات خود را به دلایل خارجی نظیر ورشکستگی و عدم ملائمت مالی متکی می‌کند، در این حالت نیز، فقط دلایل بدهکار خارج از قرارداد است ولیکن منشأ اختلاف حاصله، همان قرارداد تنظیمی است و نمی‌تواند خارج از قرارداد باشد. زیرا؛ نهایتاً این فرض از دو حالت خارج نیست، یا اینکه بانک اعطاکننده تسهیلات معاذیر بدهکار را قبول می‌کند که در این حالت نوبت به صدور اجرائیه نمی‌رسد و یا اینکه بانک طلبکار بر استیفای مطالبات خود اصرار ورزیده و معاذیر بدهکار را نمی‌پذیرد. در حالت اخیر، یعنی اصرار بانک اعطاکننده تسهیلات، مستلزم اتکا به

قرارداد تنظیمی است و چون اختلاف ذاتاً طرفینی است، ادعای طرف مقابل نیز نمی‌تواند به طور کلی از قرارداد منفک شود.

ثانیاً - دایره اجرای ثبت صلاحیتی در زمینه تشخیص منشأ اختلاف ندارد و صرف امتناع بدهکار از پرداخت وجه ناشی از قرارداد تنظیمی، برای صدق عنوان اختلاف و در نتیجه اجتناب از صدور دستور اجرا کافی است. علاوه بر این، از آنجا که صحت ادعا شرط لازم برای صدق عنوان اختلاف نیست و ادعای باطل نیز از جهات اختلاف محسوب می‌گردد، در فرضی که اختلاف مستقیماً مربوط به مفاد قرارداد است، هر اعتراضی که از جانب بدهکاران مطرح گردد، از این جهت که اثبات کننده اختلاف است در مراجع قضایی نیز می‌تواند دلیلی برای صدور حکم به ابطال دستور اجرا محسوب شود.

ثالثاً - چنانچه لزوم لازم‌الاجرا بودن قراردادهای بانکی پذیرفته شود، اشکالاتی که از جانب شورای نگهبان به متن اولیه ماده ۱۵ اصلاحی قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) وارد شده است، به شکل حاضر نمی‌تواند قابل دفاع باشد. زیرا؛ اینکه دارنده سند لازم‌الاجرا می‌تواند بدون احتیاج به حکمی از محاکم دادگستری مستقیماً در مقام وصول طلب خود برآید، از خصیصه ذاتی اسناد لازم‌الاجراست و قول به لازم‌الاجرا بودن یک سند با عدم شناسایی این مزیت مانع‌الجمع است. اما در مرحله بعدی، لازم‌الاجرا بودن یک سند به معنای اعطای یک طرفه قدرت به دارنده سند لازم‌الاجرا نیست و هر چند دارنده سند از طی تشریفات دادرسی معاف می‌شود، ولیکن طرف مقابل می‌تواند در صورتی که دلیل یا دلایل موجهی داشته باشد، با مراجعه به دادگستری، در مقام ابطال اجرائیه ثبتی و احقاق حق برآید (ماده ۱ قانون اصلاح بعضی از مواد قانون ثبت و قانون دفاتر رسمی مصوب ۲۷ شهریور ماه ۱۳۲۲). در واقع، برقراری خصوصیت لازم‌الاجرای برای یک سند، متعهد را که در حالت عادی خوانده به شمار می‌آید، در مقام خواهان قرار می‌دهد. این تغییر موضع، هر چند از جهت آئین رسیدگی به اختلافات دارای مزایای انکارناپذیری است، اما به معنای خلع سلاح کردن متعهد سند لازم‌الاجرا نیست. این وضعیت البته منحصر به قراردادهای بانکی نیست و در سایر اسناد لازم‌الاجرا، نظیر چک نیز جاری است. بنابراین، در صورتی که پذیرفته شود قراردادهای بانکی باید لازم‌الاجرا تلقی شوند، درج شرط مربوط به نداشتن اختلاف حتی با هر دلیل موجهی هم توأم باشد، با خصوصیت لازم‌الاجرای قراردادهای بانکی تعارض پیدا می‌کند. به نظر ما، قانون‌گذار می‌توانست به جای قرار دادن شرط مربوط به

نداشتن اختلاف، گیرندگان تسهیلات بانکی را از شرط تودیع خسارت احتمالی برای درخواست توقیف و ابطال عملیات اجرایی موضوع ماده ۴ قانون اصلاح بعضی از مواد قانون ثبت مصوب سال ۱۳۲۲ معاف کند. در این صورت جمع بین مصالح بهتر از وضعیت حاضر تأمین می‌شد.

رباعاً - صدور اجرائیه ثبتی حتی در صورت عدم مراجعه بدهکار به دادگستری نیز، آنطور که شورای نگهبان در دلایل احصایی برای توجیه شرط نداشتن اختلاف اعلام کرده است، اجرائیه صادر شده باشد، چنین بدهکاری می‌تواند با ارائه قبوض پرداختی به اجرای ثبت، موجبات ختم عملیات اجرایی را فراهم نماید و به عبارت دیگر لازم‌الاجرا بودن سند به معنای تجویز پرداخت مضاعف اجرایی را فراهم نماید و به عبارت دیگر لازم‌الاجرا بودن سند به معنای تجویز پرداخت مضاعف بدهی نیست (ماده ۳۵ آئین‌نامه اجرای مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا و طرز رسیدگی به شکایت از عملیات اجرایی مصوب ۱۳۵۵/۴/۶). اما در همان پرونده‌های قضایی نیز صرف به وجود آمدن مشکلات موجه در صورتی که بر اساس مکانیسم حقوقی ارتباطی به خواهان نداشته باشد، موجبات برائت ذمه خوانده را فراهم نمی‌سازد. فرض کنید خوانده مدعی است تسهیلات دریافتی در قالب عقد مضاربه را به دلیل بیماری همسر خود به حساب بیمارستان واریز کرده است، این ظاهراً دلیل موجهی است و در اطلاق ایراد شورای نگهبان قرار می‌گیرد، اما به هیچ‌وجه مانع صدور حکم دایر بر محکومیت او به باز پرداخت تسهیلات دریافتی نمی‌شود.

بنابراین، اشکالات شورای نگهبان و هر ایراد قابل طرحی، باید به نحوی ارائه و در متن قانونی تعبیه شود که قابلیت اجرایی قراردادهای بانکی را مخدوش نسازد.^{۱۶} اما اگر

^{۱۶} شورای نگهبان ماده واحده قانون اصلاح اعتبار اسناد وام‌های پرداختی شرکت‌های تعاونی روستایی مصوب ۱۳۷۱/۱۰/۱۶ که طی آن قراردادهای مربوط به وام‌های پرداختی از جانب شرکت‌ها و اتحادیه‌های تعاونی لازم‌الاجرا محسوب شده را تأیید کرده است. در این ماده واحده هیچ شرطی برای لازم‌الاجرا بودن این قراردادها در نظر گرفته نشده و جالب اینکه در تبصره یک قانونی که این ماده واحده در مقام اصلاح آن برآمده است، یعنی قانون مصوب ۱۳۶۵/۱/۱۷ تأکید شده در صورت انکار اصل وام و یا ادعای بازپرداخت آن از طرف وام‌گیرنده، اجرای آن موکول به رأی دادگاه صالح است، ولی این تبصره در قانون اصلاحی حذف شده است. با توجه به اینکه از حیث منطبق حقوقی تفاوتی بین قراردادهای بانکی و قراردادهای شرکت‌های تعاونی وجود ندارد، تأیید لازم‌الاجرا بودن قراردادهای شرکت‌های تعاونی بدون قید و شرط، و نفی قابلیت اجرایی قراردادهای بانکی مگر با قید و شرط، از سوی شورای نگهبان فاقد توجیه حقوقی است.

خاطر نشان می‌سازد در تاریخ ۱۳۸۱/۱/۲۷ به موجب دو ماده واحده مستقل، برخی از حقوق و امتیازات

ضرورت لازم‌الاجرا بودن قراردادهای بانکی به طور کلی مردود اعلام شود، بحث دیگری است و این البته با فلسفه وضع و اصلاح ماده ۱۵ قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) منافات پیدا می‌کند.

۱۱. در حال حاضر بانکها برای جلوگیری از توقیف و ابطال اجرائیه‌های ثبتی، شرط نداشتن اختلاف را در قراردادهای اعطای تسهیلات بانکی گنجانده و به امضای مشتریان می‌رسانند. هر چند چنین رویه‌ای در شرایط حاضر، بهترین مکانیسم تلقی می‌گردد، اما نمی‌تواند وافی به مقصود باشد. زیرا؛ اولاً - نداشتن اختلاف در زمان تنظیم و مبادله قرارداد اعطای تسهیلات بانکی که البته در سایر قراردادها نیز مفروض است، به معنی عدم بروز اختلاف در حین اجرا نیست. مخصوصاً اینکه شرط نداشتن اختلاف توأم با شرط توافق طرفین - شرط جداگانه‌ای است که لزوماً به معنی نداشتن اختلاف در زمان اجرای قرارداد است. چه آنکه اگر ملاک در نداشتن اختلاف، زمان تنظیم قراردادهای بانکی بود، همان شرط توافق طرفین کفایت می‌کرد و از نظر قانون‌گذار (هر چند به دلیل ایراد شورای نگهبان باشد) نیازی به شرط عدم اختلاف نبود. ثانیاً - چنانچه به استناد ماده ۷۵۲ قانون مدنی هرگونه تنازع احتمالی در آینده نیز در قالب عقد صلح قابل اسقاط باشد و نداشتن اختلاف نیز در این قالب انشا شود، با توجه به اینکه برابر بند ۲ ماده ۴۷ قانون ثبت اسناد و املاک صلح‌نامه باید در دفتر خانه اسناد رسمی به ثبت برسد و این موضوع نیز در پاراگراف دوم ماده ۱۵ قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) مورد تأکید واقع شده است، بنابراین، چاره‌ای جز ثبت آن در دفتر خانه اسناد رسمی نبوده و این البته نقض غرض و برگرداندن مسأله به صورت اول است. ثالثاً - استناد به ماده ۱۰ قانون مدنی نیز، قطع نظر از اینکه با ماهیت این توافق که منحصرأ در قالب صلح نامه قابل انعقاد است^{۱۷}، منافات دارد، با ملاحظه اینکه اختلاف فی حد ذاته در هر شکل و ماهیتی که بروز نماید به هر صورت تردیدی در صدق عنوان اختلاف به آن وجود نخواهد داشت، نتیجتاً نمی‌تواند مؤثر در مقام باشد.^{۱۸}

← قانونی پیش‌بینی شده برای بانکها، از جمله لازم‌الاجرا بودن قراردادهای بانکی، موضوع ماده ۱۵ قانون عملیات بانکی بدون ربا، به مؤسسات غیربانکی مجاز و صندوق تعاون کشور نیز تسری داده شده است (روزنامه رسمی کشور، ۱۳۸۱/۲/۲۲، ش ۱۶۶۶۰).

^{۱۷} ماده ۱۰ قانون مدنی منحصرأ ناظر بر توافقاتی است که در قالب هیچ‌کدام از عقود معین قرار نمی‌گیرد. بنابراین ماهیتی را که در قالب عقد صلح ممکن‌الانحاست (هر چند که صلح عقد عام‌الشمولی است) نمی‌توان به استناد ماده ۱۰ قانون مدنی ایجاد کرد. در این زمینه نک: دکتر مهدی شهیدی، تشکیل قراردادهای و تعهدات، تهران، انتشارات حقوقدان، ۱۳۷۷، صص ۱۹۷-۱۹۵.

^{۱۸} مسأله عدم اختلاف در قالب تأسیس حقوقی اقرار نیز قرار نمی‌گیرد، زیرا اقرار دلالت بر اخبار دارد (ماده

نتیجه و پیشنهاد

۱۲. مسأله لازم‌الاجرا بودن قراردادهای اعطای تسهیلات بانکی در وضعیت کنونی قانون‌گذاری مناقشه‌انگیز است و نمی‌تواند مصالح سیستم بانکی و مشتریان بانک‌ها را به نحو احسن تأمین کند. با این حال، تمایل نهادهای قانون‌گذاری در زمینه اعطای خصیصه لازم‌الاجرای به قراردادهای بانکی، قطع نظر از نحوه برقراری این خصیصه، مشهود است. از آنجا که اعطای تسهیلات بانکی به فعالان بخش‌های مختلف جامعه اعم از صنعتی، کشاورزی - تولیدی، مسکن و امثال آن به عهده سیستم بانکی قرار دارد، و از آنجا که وجوه تزریقی به این بخش‌ها عمدتاً از محل سپرده‌های کوچک جامعه تأمین می‌شود و محافظت از آن الزامی است، و از آنجا که استمرار فعالیت بانکی مستلزم برگشت به موقع تسهیلات اعطایی است، و از آنجا که کاهش تراکم دعاوی در دادگستری ضرورتی انکارناپذیر است و باید با توسل به یک ساز و کار منطقی و در عین حال عادلانه از تراکم دعاوی در مراجع قضایی جلوگیری شود، بنابراین، طرح اصلاح ماده ۱۵ قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) به این شرح پیشنهاد و ارائه می‌گردد:

«کلیه قراردادهایی که در اجرای این قانون مبادله می‌گردد، در حکم اسناد رسمی و لازم‌الاجراست. چنانچه ذی‌نفع از دستور اجرای این قراردادها شکایت داشته باشد می‌تواند در دادگاه صلاحیتدار اقامه دعوا نماید. در صورتی که دادگاه دلایل شکایت را قوی بداند می‌تواند قبل از صدور حکم به درخواست خواهان و بدون اخذ تأمین قرار توقیف عملیات اجرایی را صادر کند».

JOURNAL OF

LEGAL RESEARCH

VOL. IV, NO. 1

2005-1

Articles

- European Arrest Warrant and its Impact on Extradition Law in the European Union
- Protective Victimology in Light of “The Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power”
- The Impact of Peremptory Norms on the Interpretation and Application of United Nations Security Council Resolutions
- Concept, Kinds and Rules Governing Public Contracts
- An outline to Iranian Legal System on the Foreign Investment
- The Constitutionality and Role of Judges in Iranian Law

Special Issue: Different Aspects of Banking Law

- Legal Aspects of Internet Banking
- Discussion of Principles Agent Theory in Banks on behalf of Depositors in Banking Deposits
- Binding Character of Contracts on Credits Granted by Banks and it's Ambiguities
- Settlement of Disputes in International Bank Guarantees
- Hire-Purchase Contract and Barriers to it's Development in the Iranian Banking System

Critique and Presentation

- UN International Law Commission and Iranian Lawyers

ISSN: 1682-9220

S. D. I. L.

The S.D. Institute of Law

Research & Study